BEKKER
DOOR
BEKKER
OVERTUYGT.

Uytgewerckt in een Brief hem Schriftelijk toegesonden in welke vertoont wort dat Do. Bekker, en uyt Gods woort, en ook uyt sijn eygen grond regels en belydenis; van de valscheyt sijnes gevoelens, aengaende de goede en quade geesten, moetover tuygt sijn.

NEFFENS.

Een korte aenmerking over twee geschrifte in faveur van Do. Bekker in 't ligt gebracht, her eerste geschreven aen een Heer tot Uytrecht, en het andere genaemt de *Aerdige Duyvelarye.*

In s'Gravenhage, by Barent Beeck, Konst-en Boeckverkooper, op het Spuy. 1692.

BEKKER

DOOR

BEKKER

's Gravenhage, by Barent Beeck, Kunst-en Boekver-
koper, op het Spuy. 1692.

Aendachtige Leſer.

DEn Autheur hebbende de Copye deſes briefs de Heer Bekker ſchriftelijk toegeſonden, heeft echter geoordeelt niet ondienſtich te ſullen ſijn, de ſelve door den druk gemeen te maken, in die verwachtinch dat de ſelve onder den ſegen des Almachtigen ſoo nuttich ſoude kunnen ſijn tot overtuyginge van alle die het met de Heer Bekker, in dit ſijn gevoelen eens ſijn, als tot overtuyginge van dien Heer ſelfs, biddende derhalven, ſoo de eene als de andere. Doch in afleggingevan alle voor oordeel, en als onder het ooge van dien Rechter voor welke wy ſamen verlange ſtaen gedachvaert te worden, de ſake die hier verdedicht wort, in ernſt te overwegen; ſich niet ſtotende noch aen den ſchryver, noch aen den ſtyl des ſchryvers, als verſekert ſijnde, dat wy voor hem *die de geeſten weecht*, in dien grooten Rekendach dit, als geen genoechſame reden, voor het niet aennemen der waerheden, ſullen kunnen inbrengen, dat ons of den Schryver, of den ſtyl des Schryvers niet aengenaem ſoude ſijn geweeſt.

Ik hadde gedacht eenige breder aenwerkinge te maken op het gene ſoo van de eene, als van de andere, tot ſtyvingge van de Heer Bekker is voorgebracht; maer alſoo niemant de ſaek van Dº. Bekker (na ſijne wyſe) beter verhandelt als de man ſelfs, en datter ook geen van hen lieden, een eenich argument die van verſcheyde Autheuren, tegen het Boek van de Heer Bekker ſijn ingebracht, heeft beſtaen te wedder leggen, ſoo achten wy deſe brede aanmerking onnodig; anders was ons hier toe overvloedigh ſtoffe gegeven, ſoo door dien brief van ſeker Heer geſchreven aan ſijn Oom tot Uytrecht; als ook in dat Schandeleus Pasquil genaamt de Aardige Duyvelarye. Welk eerſte, van het tweede in ſedigheyt verſcheelt, maar egter in het oogmerk iſt datſe beyde eens ſijn, te weten, om de Heer Bekker in ſijn Conſept te ſtyven, als ook, om die Eerwaerde Mannen, welk tegen het ſchadelyk gevoelen van dien Heer eenige iver hebben getoont, op eenige onbetamelijke wijſe te ſteken; in welke de laeſte (ons ſeer wel bekent) op een ſchandeleuſe wyſe ſig uytlaet, dat ik niet en twyfel, of alle menſchen (immers die eenige beſcheydenheyt hebben) ſullen het ſelve ten hoochſten verſoeyen, en datſe te meer ſullen oordelen van de Eerwaerdigheyt die 'er mannen, om dat den haet (die

doch

doch tegen de goede, en het goede gekant is) tegen die Mannen, in dat geschrift sich soo tastelijk op doet. Behalven dat alle die in Gods woort eenige ervarenheyt hebben, ook aenstonts kunnen gewaer worden, dat dese Man (hoe assurant hy ook spreekt,) weynich verstant in Gods woort moet verloren hebben. En om dit slechts door een voorbeelt aen te wysen, soo merkt op het gene van hem over Gen: 3. gesecht wort, daer wy lesen, dat Eva *de Boom aensach datse goet was tot spyse, en een vrucht die begeerlich was om verstandich te maken*; uyt welke woorden hy wil bewysen dat de H. Schrift spreekt na de dwase opinie der menschen: Wat dunkt u Leser is dit niet bondich? Eva die stont noch verziert met Gods Beelt, en noch niets gedaen hebbende daer op haer van God iet nadeligs gedreycht was; en siet Eva, is na het oordeel van desen Man soo uytnement dwaes, datse van desen boom en desselfs vrucht (soo hy sich inbeelt) sulke dwase denkbelden heeft. Dit warelijk Rechtveerdicht den Solinijaen; want daer die alleenlijk vaststellen dat Adam en Eva onnosel sijn geweest, daer secht dese Man, datse niet beter als sot waren. Doch dese Man daer latende keeren wy ons met een woort tot den eerste. En dese betuycht dat hy na onderzoek in het consept van de Heer Bekker soo veel swarigheyt niet en siet, als daer van gemaekt wort, en warelijk geen wonder, om dat sijn E: genoechsaem aenwijst uyt sijne verklaringe over het slaen der eerst geboorne in Egypten, over het slaen van de 185000. der Assiriers, over de worstellinge Jacobs, over de dry Engelen welke by Abraham quamen, en ook over de verlotkinge des Heeren Jesu, dat hy het met het consept van de Heer Bekker eens is, indien men anders uyt de gelijkheyt der verklaringe besluyten mach de gelijkheyt des gevoelens.

't Is waer, dat sijn E: sich inbeelt de sekere Rechtsinnicheyt des gevoelens van de Heer Bekker, ontrent alle de andere hooft pointe der ware Gereformeerde Religie, en dat dit ook Heer Bekkers consept van te minder swaricheyt maekt, immers niet van soo een swaricheyt, dat dien Heer (blyvende by sijn gevoelen) niet als een Gereformeert Leeraer soude mogen gedult worden, tonende dat het van geen kleyne swaricheyt is, soo licht een Leeraer van sijn dienst af te setten.

Wat het eerste belanght, daer op seggen wy dat het soude kunnen waer sijn, dat Bekker, uytgesondert dit nieuw en schadelijk consept, in alle de Hooft-stukken onses Godtdienst met ons volkomen eens was; maer hoe

hoe kunnen wy op dese sijne Rechtsinnicheyt gerust sijn, immers niet daer uyt, om dat dit van de Heer Bekker mocht gesecht worden, dat hy rechtsinnich was, want ik beelde my in, datmen op imants betuyginge van Rechtsinnicheyt, oprechticheyt, of goede oochmerk, (welk selfs de snootste Ketter voor geeft) niet seer gerust kan sijn, die sich niet ontsiet soo veel uytgedrukte plaetse van Gods woort tegen te spreken; en soo uytdrukkelyk te verdrayjen. En alsmen daer noch by doet, dat ons in sijn Boek verscheyde passagien voorkomen dat hy op de eene plaets ontkent, het welk hy op de andere schijnt toe te staen, soo wort ons de gerustheyt van sijne rechtsinnicheyt geheel wech genomen.

Het gedenkt my dat ik eens met een Disipel, of navolger van Spinosa gesproken hebbe over Engelen en Duyvelen, welke hy soo wel als de Heer Bekker toestont datter sulke schepselen mosten begrepen worden: Maer wat waren doch de Engelen, of Gesanten? Niet anders als dat, waer door ons jet goets bejegende, het was dan ook wat het wesen mogt; het sy mens of beest; en wat waren Duyvelen? Niet anders als daer door ons jet quaets ontmoete, het was dan ook wat het was. En wat segt Bekker in den gront doch anders? Maer het gene my menige nadachten heeft doen hebbe, is dat hy mijn ook seyde dat hy een Predikant kende, die met hem eens in oordeel was; en hoewel in dese geen vastgaende Aplicatie wil maken op de Heer Bekker, latende de sekere wetenschap daer van aen God, en aen sijn eygen conscientie, so sal my egter een igelijk toestaen, dat wanneer ons dan een Predikant voorkom, welkers verklaringe met die terstont gemelde, soo wel over een komen; dat ons sulks ontrent de rechtsinnicheyt van soo eene, niet weynich bekommert maekt.

Maer genomen de Heer Bekker mochte warelijk het met Spinosa of diergelijke, niet eens sijn, het welk wy ook (hoewel geenssins van de waerheyt versekert sijnde) evenwel na den aart der liefde noch hopen wille; soo is doch sijn gevoelen soo schadelijk (gelijk wy in den brief aenwijsen) dat door het selve verscheyde hoofd waerheden worden om verre gesloten, en alle bewijs uyt Gods wort, voor alle de noodsakelijke waerheden te eenemael wort wech genomen; om datter geen waerheden sijn, die met duydelijker woorden, (en dat in honderden van onderscheydene plaetsen) worden vastgestelt, als het sijn van de Duyvelen in de werelt, en van de bequaemheyt der goede en quade geesten, om op haer soorts gelijke, en andere hare mede schepselen te kuunen werken;

welk nochtans de Heer Bekker duydelijk tegen ſpreekt.

Indien dan niet tegenſtaende dit alles, de miſvattinch en het bedryf van dien Heer, niet ſoo gewichtich is, datmen hem van ſijn dienſt behoorde te ontſetten, gelijk ſoo wel de twede, als de eerſte van deſe ſchryvers oordeelt; ſoo wil ik het aen het onpartydich oordeel van de gantſe Chriſtenheyt, eens overgeven, of deſe mannen als dan niet duydelijk, als onrechtveerdich veroordeelen, alle het bedryf dat ontrent Do. Koelman gedaen is, en noch dadelyks gedaen wort, wanneer men ſijn E: niet alleen van ſijn Predik-dienſt heeft afgeſet, maer ook, hem noch dagelijks hindert ſijne offeninge, tot ſtigtinch van Gods Volk te mogen doen. Sie daer dan, een publijke beſchuldiginch, tegen die alle, ſoo wel overheden, als Predikanten, die oyt in dat werk van Koelman hebben de hand gehad. Het welk dan ook niet weynich tot veroordelinch van de Heer Bekker, gelijk ook van den Autheur *der aerdige Duyvelary*, moet worden aengemerkt, om dat haer beyder conſcientie hun lieden wel ſal aenſeggen; wat datſe ſoo in 't openbaer, als in 't verborgen tegen Do. Koeleman gedaen hebben. Ofanders, indienſe het bedryf ontrent Do. Koelman voor rechtveerdich willen hebben aengeſien, ſoo volcht uyt haer eygen grond regel, dat Bekker blyvende by ſijn gevoelen, in de Gereformeerde Kerke niet en mach gedult worden. Om dat Do. Koelman als een Leeraer der Kerke niet gedult en wort, daer hy nochtans, ſoo wel als Do. Bekker, in alle de hooft waerhede der Gereformeerde Kerkke, met die Kerke eens is. Ja dat Bekker noot wendich ſoo veel minder mach gedult worden, als hy verder als Do. Koelman van de Kerk, en van Gods woort komt af te wyken; en dat Bekker veel verder afwykt van de Leere der Gereformeerde Kerk; als van Koeleman kan geſecht worden, daer afgeweken te ſijn, indien men Do. Koelemans Conſept als een afwyk men ſoude mogen aenſien, is openbaer, om dat Do. Bekker in dit ſijn verſchil point by honderde van uytgedrukse Schriftuer plaetſen, en al verſcheyde van onſe Catechetiſche verklaringe tegen ſpreekt; en ook niet eene Schriftuer plaets, noch geloofs Artykel, tot ſijn voorwendſel heeft. Daer in tegendeel Do. Koelman, in ſijn verſchil point, niet een eenige Schriftuer plaets noch geloofs Artykel tegen ſpreekt, en behalven dat hy noch verſcheyde Schriftuer plaetſen, en Cathechetiſche verklaringe voor hem heeft.

Het verſchil point van Do. Koelman is alleen ontrent de formeliren,

en feest dagen. En ontrent de formeliren en is de questi niet, offer ook formeliren van eenicheyt in de Christen Kerke mogen sijn, dit wort van hem volkomen toegestemt, maer de questi bestaet alleen hier in, *dat hy ontkent datter* (behalven den Rustdag exstraordinnere vast en bede, en dank dagen) *eenige feest dagen in de Christen Kerk mogen onder houden worden, en dat men een Leeraer sijn bediening belangende) soude mogen binden, aen een eenich formelier, en om het selve, of uyt sijn hooft, of uyt het Boek te moeten bidden of lesen; maer wil dat elk Leraer, binnen Gods woort, en de waerheden in de formelire begrepen blyvende, vryheyt moet hebben, om de gaven die God een igelijk gegeven heeft, (soo als hy oordeels na vereys van personen en saken aldernuttigst te sullen sijn)* te mogen aenleggen.

Het fondament van sijn gesustuneerde rust onder andere, op hrt twede gebod: Gelijk ook op Jesa: 8, 2, en 29, 13. vergelken met Matt: 15, 9. welkersinhoud is, dat men ontrent allen Gods-dienst, moet gaen *tot de Wet, en tot het getuygenis, indien men niet en spreekt na dat woort, men geen dageraet sal hebben*: En dat men *God te vergeefs eert, leerende leringe die van menschen sijn.* Uyt welke woorden hy aldus redeneert, *God wil niet gedient sijn als na sijn bevel en voorschrift, Maer God heeft de Christen Kerk in de dagen des Nieuwe Testaments niet belast eenige Feest dagen te onderhouden, noch een eenig Leeraer, aen eenig formelier* (sijn dienst belangende) *te mogen binden: Ergo, soo en mogen geen Feest dagen in de Christen Kerk onderhouden worden, noch geen Leeraer mach gebonden worden, aen een eenige formelier.* De sekerheyt van het eerste recht in die woorden soo aenstonts aengetekent. En de sekerheyt van het gevolch in den gehelen Bybel: In welke (gelyk alle onse Leeraeren moeten toestemmen) niet een eenige letter gevonden wort, welke of uytdrukkelijk, of door een goet gevolch beveelt, dat de Christen Kerk noch Feest dagen moet onderhouden, en dat een eenich Leeraer mach gebonden worden, aen een eenig formelier.

En gelyk dit sijn gesustuneerde soo duydelijk in Gods woort gefondeert is, soo vint hy het niet min duydelyk, in de formelire van eenicheyt, want dat aldaer ook niet een woort gevonden wort, welk dese onderhouding der Feest dagen; ende binding aen de formelire soude bevestigen, is soo klaer, dat ik niet geloof dat imant dit sal tegenspreken; ja in deselve wort soo uytdrukkelyk (als in Gods woort) gesecht, Antwoort 96. Dat men *God op geen ander wijse mach vereeren, als hy in sijn woort:*

als

woort bevolen heeft. Noch sy erkennen geen goet werk, als die na *Gods Wet geschiet sijn.* Antwoort 91. en seggen Artykel, 33. datse *verwerpen alle menschlijk vonden, en Wetten die men soude willen invoeren, om God te dienen, en door deselve de conscientie te binden en te dwingen, in wat manieren, het soude mogen sijn.*

Dese waerheyt is soo overtuygende, dat ik seker vermaert en geacht Predikant heb horen Prediken, dat *alle de Godsalige Leeraeren ten allen tyden gewenst hadde*, dat de Feest dagen mochten uyt de Christen Kerke sijn wech gedaen. En een ander niet minder geacht, Predikende ontrent der Kers dach, seyde dat God mogelijk daerom den dach van Christi Geboorte mochte verborgen hebben, om dat met de selve geen superstitie soude gepleecht worden. So dat het niet geboden sijn van Feest dagen, by onse Cathismus, en alle onse geleerde vast staet; alleenlyk willense dat nu 'er die dagen sijn, en nu de Kerk niet machtich is om deselve uyt de Kerke wech te doen, dat mense nu sonder superstitie soude waernemen. Dat is het selve seggen die alle, die het met Do. Koeleman eens sijn, als of imant seyde nu 'er de beelden sijn, en nu wy niet magtig om deselve wech te doen, nu mort men 'er sich sonder superstitie voor nederbuygen.

En wat de formelieren belangt, daer en is niet eenen Leeraer; die hem selve stipt aen deselve verbind, immers niet aen de gebeden, voor en na de Predikatie, daer die gebeden, met alle de andere formeliren, van de Christelyke Sinodus, met een en de selve Authoriteyt, en tot een en het selve eynde gegeven sijn. En daerom was dat noch een ander Leeraer in een publyk geschrift sig dus uytdrukte, *Do. Koeleman lyd niet om dat hy wat anders doet als wy, maer om dat hy wat meer doet als wy.*

Verbeelt u niet Leser, als of ik hier voor hadde, om elk als openbare Godloosen te veroordelen, die 'er eeniger wyse de hand in mochten hebben gehad, om het gevoelen van Do. Koeleman te bestrijden; en die hem eeniger wyse, het sy ten aensien van sijn bediening, of van sijn oeffeninge, tot nadeel mochten hebben geweest; dat sy verre: Want of ik wel voor mijn selve oordeele, dat ik my grouwelijk voor God soude schuldich maken, en sijn wraake over wy rechtveerdichlijk te wechten hadde, indien ik iets tot nadeel van Do. Koelemans dienst of oeffeninge mochte geholpen hebben, soo laet ik dese saek aen den Richter der gantscher Aerde, en aen elks eygen conscientie bevolen; willende nu alleenlijk dit seggen, dat indien men sich inbeelt, dat alle het bedryf ontrent Do. Koeleman, in den dage des oordeels voor God

als

als Rechtveerdich sal kunnen worden verantwoort (het welk ik om alle de voordelen van de Werelt niet soude willen op my nemen,) hoe veel te sekerder het dan van Jesus als Rechtveerdich sal erkent worden; indien Dº. Bekker (blyvende by sijn gevoelen) van sijn dienst publyk afgeset, en alles wat hy tot voortsettinch van sijn gevoelen mocht willen by de hand nemen, hem belet worde: Want kan het voor Rechtveerdicheyt worden aengesien imant te hinderen, die om sijn consept staende te houthouden niet een eenige Schriftuer plaets, noch niet een eenige Artykel van onse gemene belydenis verdrayt: Maer selfs uytgedrukte spreek wyse in Gods woort, en in onse gemene belydenis voor sich heeft. Hoe veel te meer moet het Rechtveerdich sijn, soo eene te hinderen die niet een Schriftuer plaets, of geloofs Artykel voor hem heeft; en die in tegendeel, om sijn consept staende te houden, honderden van uytgedrukte Schriftuer plaetse, en verscheyde verklaringe van onse belydenis, duydelijk tegenspreekt, en alle bewys van waerheyt uyt Gods woort te eenemael wech neemt; en dat alleen op fondament van de gewaende natuerlijke reden; en dat warelyk soo een fondamentele reden is, datse niet bestaen kan, als met een duydelyke verloeghening van het leven, en de uytnementheyt der geesten. Of anders, indien het ongerechtigheyt soude moeten geagt worden Dº. Bekker, om dit sijn consept, en om dese sijn maniere van doen van sijn Predik-dienst te ontsetten; soo moet Dº. Bekker, en den Schryver van de Aerdige Duyvelary overtuygt sijn van haere onrechtveerdige en onredelijke handelinge (volgens haer eygen grond regels) tegens Dº. Koeleman, willende dat een Man, die men noch uyt Gods woort, noch uyt de formelire van eenigheyt, een eenige plaets kan voortbrengen, die hem sijn dwalinch soude aenwysen, allensins in sijn oeffeninge geweet worden, en dat men in tegendeel een Man, die men door honderd van plaetse en uyt onse gemene belydenisse, als een schadelijke afwyker van Gods woort en onse belydenis kan en moet veroordelen, a's een die niet, of immers seer weinich misdaen heeft, wil verschoont, ja gemayntuneert hebben. Dingen warelijk, die van alle redelyke en veel meer van alle recht Christelijke menschen, ten hoogsten sullen, of immers moeten versoyt worden. En dus meen dan ook, dat den verstandigen, en onsydigen Leser met eene sal overtuycht sijn, hoe onaerdich den Schryver van de Aerdige Duyvelary sijn Schryven ten voor-

deele

deele van Dᵒ. Bekker tepas brencht, en datse beschaemt sullen sijn alle die haer hebben ingebeelt datter eenige bondige reden, eygentlyk ter sake dienende, in sijn geschrifte soude gevonden worden: En dat ook een igelyk sal worden opgewekt om de schadelijkheyt en onredelykheyt van het gevoelen van Dᵒ. Bekker na waerheyt in te sien, op datse doch het selve in genen deele mochte begunstige, veel min tot dese grove misvatting mockte vervoert worden: Het welk geschiedende ik dus verre mijn oogmerk, en mens sal bereykt hebben.

Mijn

Mijn Heer.

DE grote moyelijkheden daerje u selfs en de Chrisſten Kerk hebt believen in te wikkelen / heeft my neffens andere bewogen / omme ware het mogelijk ietſ toe te brengen / ſoo tot wechneming van die ſchandaal en ergeniſſe welke door u geſchrift is veroorſaakt / als ook tot behouding van U. Perſoons eer en dienſt; en daarom verwacht ik / datje deſe mijne moeyte ten goede ſult opnemen / en mijn aanſpraak gewillich verdragen.

Gy ſweet mijn Heer / dat de doot dien Koning der verſchrikkinge u haaſt ſal aangrypen / door welkje uyt de tyt in de eeuwigheydt ſult worden overgebracht: Daarje ſekerlijk ſult gewaar worden / wat van u Perſoon en van u doen ſal geweeſt ſijn / en weſen ſal: en hoe geheel anders het dan met veele ſal uytvallen alſe haar ſelfs hadden wijs gemaakt / weetje ſoo wel als het voorgaande. Ik hebbe het geluk gehad om twee Atheiſten na malkander op een doot bedde te ſien / die ook buyten twijfel (gelijk ſulke menſchen gewoon ſijn) in haar geſonthеydt / al de menſchen voor ſot en betovert hebben aangeſien / die in een God geloofde / en op een God hoopte / uyt geſondert haar ſelfs en haar ſoorts gelyke: Maar hoe bang en naar / datſe als doen gebonden wierde / en kan niet wel worden uytgedrukt; vindende als doen op ſoo een geboelige wijſe warachtig / 't welkſe te voren voor een fabel mogte hebben geacht en uytgemaakt. En God weet ook / in wat al vrees / angſt / en ſmertelijk berouw veele geweeſt hebben in tijt van ſterven / over andere valſe opinie / met welkſe de Kerk ontruſt en geregert hadde. En al is 't ook datſe haar ſelve en andere hadden wijs gemaakt / ſulks ſekere en noodwendich gewetene waarheden te ſijn.

Verbeelt u dan eens mijn Heer / wat benaauthеydt / wee en angſt datter in uwen boeſem / in die uyre der benaauthеydt ſoude opklimmen / wanneer U. E als dan eens levendig ſoudet overtuygt

worden / dat u gevoelen valsch / en u dryven Godloos was geweest; en datje als Ezeg: 13 gesecht wort het herte der Regtveerdige door valscheydt soud hebben bedroeft gemaakt; en de handen der boosdoenders gesterkt. Hoe souje dan niet duysentmaal wenschen sulks nooit gedacht / hoe veel minder gedaante hebben. Nu dan mijn Heer / gedenkt aan dese dingen / eer het noch tot daar toe gekomen is / ofje noch door een spoedige boetveerdichheydt dit snijpel hondet voorkomen. Denkt doch niet dit was schande voor een man van achtinch en geleertheyt / ey neen mijn Heer / het is schande te dwalen / en beyde schandelijk en godloos / in de dwalinch te volherden: maar het is genereus en Chrijstelijk door boetveerdige schult bekentenis sijn dwaling te verbeteren.

Segje maar ik most eerst van dwaling overtuygt sijn eer ik tot een oprechte schult bekentenis soude kunnen gebracht worden. Dat staan wy u gaerne toe / maar bidden u / datje eens oprecht als onder het oogh van een God u selve onder soekt / ofje door al het gene van de een en d'andere tegen u boek is ingebracht / niet reets overtuycht bent van ten minste hier of daar gedwaalt te hebben. Als voor exempel / dat schadelijk en sot consept / (dat een geest daer tegenwoordich is daar hy op denkt: Het is wel soo / dat mijn geest daar is daarse denkt / gelijk mijn mont daar is daarse spreekt / en mijn ooge daar is daarse siet; maar te willen dat een geest daar is daarse op denkt. Is (gelijk imant gesegt heeft /) als of men seyde dat mijn mont daar was, daarse van spreekt, en (boeg ikker by) of mijn oog daar was daar het op siet. Indien ik dan met mijn lighaam tot Amsterdam op den Toorn van het Stadthuys stonde / en beschoude de gantse Stad / en alle de Steden en Dorpen daar ontrent / en daar wort een dis koers bygebracht van alle die plaatsen en haare gelegentheden; soo most men dan ook sig selven wijsmaken / dat ons oor en mont in alle die plaatsen tegenwoordich was geweest. Immers een kint in 't verstant soude aanstonts gewaar worde / dat soo een Redenaar veel eer klaffalde / als gesonde Reden en spraak.

Indien ook de zielen of geesten daar / sijn daarse aandenken / soo is het niet waar dat de ziele der verdoemde na haar doot in de Hel beslot en blyven / om datse als dan / soo dikwils als sy denken op

op de Werelt en op den Hemel / en op desselfs vermaak en ruste / aldaar souden tegenwoordich sijn ; dewijlse niet kunnen nalaten daar aan te gedenken.

Het is dan ook niet waar / dat s'Werelts Heyland met sijn Ziel soo wel als met sijn lighaam / tot den dach des oordeels altijd in den Hemel blyft ; om dat hy niet nalatende mogelijk meer dan duisent malen op een dach aan sijn Kerk (soo als deselve hier beneden om swerft) te gedenken ; ook als dan meer dan dupsent male / met sijn Siel op de Wereld most tegenwoordich sijn.

De lighamen der verdoemde sullent dan na den dage des oordeels veel slimmer hebben als hunne ziel / om dat de lighamen voor eeuwig in dien naren Kerker moeten besloten blyven / daar in middels de ziele geduricb om de Werelt en den Hemel denkende / daar sullen tegenwoordich sijn / en alsoo voor die tijd uyt de Hel verlost ; of ten sy men de Hel soo wel op de Werelt / en in den Hemel geplaast wilde hebbe / als in-dien poel die van vuer en sulpher brand.

Dan is onse ziel ook wel dupsent male meer buyten ons lighaam als daar in / om dat se wel dupsent maalen meer om andere dingen / dan om haar lighaam denkt. Ja dan is mijn ziel soo dikwyls als deselve om den tijd der Scheppinge en den dach des oordeels denkt / by den tijd der Scheppinge en by den dach des oordeels tegenwoordich / dat is gesegt / dat mijn ziel door simpel denken machtich is / om haar selve dupsende jaeren eer / en later te kunnen doen sijn / als wanneer se van haar Schepper Geformeert is. Dingen waarlijk daar de Almachtigheydt selfs aan te kort komt.

En hoe onmogelijk het dan ook is / dat den Duyvel voor altijd in de Hel besloten kan sijn / heeft u dien verbloemden bloemardus in sijnen brief aan U. E. reets dupdelijk aangewesen / om dat secht hy den Duyvel soo weynig als andere geesten kan laten verlossinge te wensen, en om de Weerelt en den Hemel te denken, en bygevolg op beyde moet tegenwoordig sijn, of indien hy geen verlossinge wenst, noch om Hemel noch om Aarde denkt, dan wel vergenoecht en te vreden moet sijn met sijn verdoemenis, of ophouden een geest te sijn. Sie daar mijn Heer / eenige der ongerijmste en

schadelijkste gevolgen / opgesloten in dat schoone consept van soo een tegenwoordigheydt de geesten. Indienje uu obertuycht bent van in dese gedwaalt te hebben / gelijkje tot schamens toe behoorde obertuycht te sijn / hoe seker gy u ook te voren hebt wijsgemaakt van de waarheydt gevat te hebben / sech dan nochmaals wat sekerheydt van waarheydt gy hebt voor al het overige. Immers dat gy het u in beelt waar te sijn / dat en is geen bewijs van waarheydt. Op wat fondament dan indienje den Duyvel noch al in de Hel band) sal doch dit Duyvel banne gefondeert sijn. Op fondament van de natuerlijke reden / en kan dit ook niet gefondeert sijn / want die toont selfs niet (na u eygen toestemming datter geesten sijn: hoe veel minder leert ons die reden dan / datter Geesten / (Duyvelen) in de Hel sijn. En op fondament van Gods woort noch minder / om dat je toestemmende Pag/ 48. dat Matt: 25/41. Niet medebrengt. Dat de Duyvelen ter stont na den val in dat vuer geworpen sijn / en die plaatsen van Petrus en Judas op de verspieders toegepast hebbende/ noodtwendich sult moeten toestaan dat in Gods woort voor u gesuskumeerde / niet een letter tot bewijs gevonden wat. Immers als gy Pag. 48. u selve die vrage voorstelt / in wat staat die geesten sijn, soo antwoorje Gods woort segt het ons niet, behalven datje elders noch toestaat / datter in Gods woort veel spreek wijsen sijn die u gevoelen schijnen tegen te sijn; by gevolch dan isser minder bewijs in Gods woort als in de natuerlijke reden: Want de natuerlijke reden / als reden / heeft niet / dat het in de Hel sijn deser geesten schijnt tegen te sijn.

't Is waer gy segt dat het Gods woort ons evenwel aenwijst: En maekt daer op dit argument / hebben dan de geesten die gevondigt hebben uytstel van vonnis gekregen? Dat most blyken of de antwoort is van selve neen, maar ik agte mijn Heer / datje niet so ras dit geseg in bedaarthеydt sult na denken / of u aangesicht sal moeten root worden: want indien ik tegen u seyde / hebben de geesten aanstonts volkomen vonnis en desselfs uytvoerinch gekregen / dat most klaar blyken / of de antwoort is van selve neen / wat souje mijn antwoorge? Dat die reden voor ging of niet? Indien ja / so hebben wy het gewonnen / om dat het niet minder als klaar blykt /

dat

dat de geesten soo aanstonts haar vonnis en desselfs volkomen uytvoeringe ontfangen hebben: Indien neen / soo merkje dan wel / datje een reden voort bzencht welkje selfs toestaat dat geen sekerheydt heeft. Maar alsje ook secht dat het uytstel van vonnis klaer moest blyken / soo bzagen wy / hoe U. E. dat wilt verstaen hebben? Of soo / dat het klaer most blyken voor de tegenspzekers / of soo / dat het voor klave spzeek wyse naste ondekt syn. Segje het eerste / soo is het dan seker dat Chzistus de ware Messias niet en is / noch dat hy de warachtige God is / ou dat het eerste niet klaer voor de Joden / noch het twede niet klaer voor de Sosinianen gebleken is. Soo maekt dan ook de waerheydt van een saek de saek niet seker / maer het begrip van die / aen welke de saek wort voorgestelt / en soo is dan de Alderwaerachtigste saek een bekende leugen / indien het aen den tegenspzeker niet blykt / datse warachtich is. Dat is gesecht / het is soo lang een openbare leugen datter een God een Chzistus een Hemel een Hel / een Engel of een Duyvel is / soo lang als het een Atheiest niet blykt datter dat is. Immers myn Heer is dit beyde te reden loos en te godloos / als datje dit op dese wijse sould willen begrepen hebben. Wilje dan het twede. So bzagen wy wederom / hoe klaer dat de se spzeek wysen soude moeten syn? So klaer datter niemant jet tegen konde inbzengen / of deselve een anderen sin opdzingen. Dat de woorden uytdzukkelijk vaststelde / dat de Duyvelen in de Hel niet konde gebonden syn? Sonder datter eenige andere plaetsen gebonden wierde welke die klare uytdzukkinge wederom tegenspzaken? Belangende het eerste / dat en sulje sekerlijk niet willen verstaen hebben / of gy sould nootwendich u selven moeten veroordeelen / datje noch noyt van u leven een eenige waerheydt hadder vastgestelt / om dat (alsje ons sekerlijk sult toestaen) gy noch noyt een eenige text tegen een eenige party hebt voort gebzacht / tegen welke die tegenspzeker niet iets soude weten in te bzengen / of welkse niet een andere sin soude weten op te dzingen. Het sal dan alleen op het tweede aenkomen / te weten / offer sulke plaetsen syn die duydelijk vaststellen / dat de Duyvelen in de Hel niet konnen besloten syn: Datter nu een groote menichte van plaetsen syn welke duydelijk aenwysen dat de Duyvelen in de Hel niet kunnen besloten wesen: Ik reets van ver-

schepde schrijvers duydelijk aengewesen die gelijk; u ook soo wel bekent sijn / dat het onnut werk / soude sijn deselve hier wederom by te halen. Immers / alle die plaeten die van het bedrijf des Duyvels ontrent de menschen / het sy door deselve indoedaet te besitten / of te quellen gewag maken / die alle stellen duijdelijk vast / dat het onmogelijk is dat de Duyvelen in de Hel kunnen besloten sijn: Want het weder spreekt sich / dat den Satan in eygen persoon / alles dat van hem gesecht wort in de Werelt soude kunnen uytrichten: En dat hy evenwel als een band hond in de Hel soude gebonden blyven. En datter ook geen plaetsen sijn die in het tegendeel het binden des Duyvels soude aenwysen / is soo overtuygende / dat je dit selfs hebt toegestaen; wanneer je gesecht hebt / dat het Woort Gods niet segt in wat staat de Duyvelen sijn, by gevolch dan segt Gods wort niet dat de Duyvelen aenstonts haer vonnis ontfangen hebben / om voor altydt in den afgrond te moeten gebouden blyven.

Dit Duyvel bannen dan / noch in de gesonde rede noch in Gods woordt gefondert sijnde / soo volcht gelijk bloemardus wel heeft aengemerkt / dat je den Duyvel dus band op u eygen authoriteyt / of op u eygen banden / boeten. En meenje evenwel dat dit u bannissement van den Opper-rechter sal geapprobeert worden: Ik meen neen mijn Heer; ja ik houde mijn ten volle versekert / dat je in weynich dagen / of door by-willige boetveerdigheydt / of door dwanch van Gods recht genoot saekt sult worden / om dit u onrechtveerdich vonnis over den Satan te herroepen. En warelijk / indienje slechts de minste redelijkheyt wildt plaets geven / soo kunje niet nalaten overtuycht te sijn van uwe ligtveerdicheyt in dese / sprekende soo veel plaetse (welke dit bannen des Duyvels uytdrukkelijk wederspreken) uytdrukkelijk tegen daer je niet eene plaets hebt die u tot dese tegensprekinge noot saekt. En indienje u selve noch al in beelt / dat de geesten noodwendich daer sijn / daer van hun opgedacht wort: Soo moetje noodwendich voor de Weereld uytroepen: Ik ontken warachtich te sijn / dat ik nochtans als een waerheyt wil hebben vastgestelt. Want ik ontken dat de Duyvelen buyten de Hel sijn, en ik wil hebben vastgestelt, dat soo menichmael alse op de Weereld en op den Hemel komen te denken, dat-

se

se als dan op de Weereldt en in den Hemel tegenwoordich sijn.

Maer segje/ of nu ook den Satan in den afgrond niet moste geplaest sijn/ soo blyft echter de voornaemste swarichheydt noch onbeantwoort. Te weten/ of ook de geesten bequaem sijn/ om op geesten/ en lighamen te kunnen werken. Dat is so mijn Heer/ en wy bekennen/ dat indien de geesten dese bequaemheyt ontbreeckt/ datmen dan niet anders als voor loutere fabulen moet aensien al wat ook opt/ of opt/ van de werkinge der geesten gesecht is. Ook bekennen wy datmen u niet voldoet/ maer slechts in de lucht schermt/ indien men u alhier uwe misvatting niet aenwijst. Maer wy bidden u/ datje eens in ernstige bedenkinge neemt (dewijlje als een Leeraer der Christenen) dese onbequaemheydt der geesten als een waerheyt wilt hebben aengenomen; op wat grond ook dese onbequaemheyt der geesten/ als een waerheyt moet worden aengesien. Immers niet op Gods woort/ want gy sult ons buyten twyfel toestaen/ dat aldaer niet een letter is/ die dese onbequaemheydt der geesten vastgestelt. Ook niet uyt de gesonde reden/ om dat dese onbequaemheyt der geesten/ van alle eeuwen/ wel van duysent mael meer geleerde ontkent woort/ dan dese onbequaemheydt is aengenomen. En indien dese onbequaemheyt der geesten aen de gesonde reden duydelijk openbaer was; waerom dach en soude deselve niet soo wel by andere als by u lieden/ en by uwes gelijke bekent sijn? of is dan de gesonde reden alleen by u/ en by die alleen/ welke het met u eens sijn? Immers sweemt dit na een uytnemende hoochmoet.

Ja maer segje de geesten kunnen niet werken als door verstaen willen/ of denken; en daer door kan geen ligbaem bewrocht worden/ en ook geen geest/ of anders souden de geesten malkanders gedachten kennen/ het welk niet soo is/ om dat God alleen is de kenner der herten. Maer wy vragen u/ wie U. E. soo niet/ en de natuer der geesten/ en de kracht waer door se werken/ heeft geopenbaert: of kan'er in de natuer der geesten/ en in haare bequaemheden niet iets verborgens sijn/ dat gy noch niet hebt doorgesien? Waerlijk dit heeft u niemant wysgemaekt als u eygen inbeeldinge. En wie heeft u ook wysgemaekt/ dat gedachten te kennen/ is een herten kenner te sijn. Immers is door seker Autheur u het kontrarie reets aengewesen/ tonende

dat

dat de gedachten / alleen daden des herten sijnde / daerom soo seker dan het hert moeten onderscheyden sijn / als de woorden van onsen mont / van onsen mont selfs moeten onderscheyden worden; soo dat malkondere gedachten te weten alse gedacht sijn; soo wepnich het kennen des herten vast stelt / als door het verstaen van imants woorden (welke uytdrukkinge sijn van onse gedachten) het kennen van het hert wort vastgestelt. Sech dan nochmael / op wat fondament doch dese onbequaemheydt der geesten sal worden vast gemackt? Warelijk mijn Heer / indienje ook dit beliefde te overwegen soo souje so seckerlijk soo wel hier / als in het voorgaende / van de uytnemenste onbedaghedt moeten overtuygt sijn / spreckende de bequaemheydt der geesten soo openlijk tegen / daer noch de gesonde reden / noch Gods woort niet de minste seckerheydt van geeft.

Maer wat nu ook sy van de bequaemheydt der geesten / soo overweecht doch eens sonder van oordeel / of in die redenen geen kracht gevonden wort / welk wy vinden in dat geschrift welk genoemt wort de betoverde Bekker / te weten dese.

Eerst om dat de geesten der Godsaligen na datse door de doot van haer lighamen geschevden sijnde en ten Hemel opgenomen / buyten twijfel gemeenschap moeten hebben met malkander; want nademael haer geluk aller wijsen uytnement vergroot is / soo dan ook nootwendich in de ouderlinge samen levinch onder malkander; het welk geen plaets soude kunnen hebben / indien de geesten niet bequaem waren om op malkander te werken. 2. Dan ook / om dat de geesten bequaem sijn om op God en op Christus te werken / en dat soo wel alse van haer lighaem geschevden / als met het selve vereenicht sijn / gelijk dit in den Apokalipsis wort aengewesen: Het welk indien dit ook niet seker ware de ziel in den Hemel soude sijn sonder God en Christo / en ook sonder oeffeninch van dencht: Want dat niet bequaem is om op God en Christo te werken / dat is in die opsicht sonder God en Christo / en alsoo in een onmogelijkheyt om deucht te kunnen doen; ja nademael de gelukselighedt des Schepsels bestaat in de gemeenschap oeffeninch met God en Christo / soo mosten de ziele / niet bequaem sijnde om op God en Christo te werken /

in-

in den Hemel ſonder gelukſalighept ſijn. De ziele dan bequaem ſijnde / om op God en Chriſto te werken / (het welk een uytnemender volmaekthepdt verepſt / als te kunnen werken op haers gelijke / of mindere ſchepſelen / ſo is het ſeker dat ſe tot deſe werkſaemhept bequaem ſijn / te meer / om dat dit volmaekt werken / nootwendich het mindere inſluyt. 3. Reden ſullen wy op deſe wyſe vooꝛſtellen: Indien het tot het leben en een meerder volmaekthepdt der ſchepſelen behooꝛt / werkſaem te kunnen ſijn op haer mede ſchepſelen ; ſoo moeten nootwendich de geeſten bequaem ſijn om te kunnen werken op haer mede ſchepſelen ; maer het behooꝛt tot het leben ende meerder volmaekthepdt der ſchepſelen / op haer mede ſchepſelen te kunnen werken ; ergo de geeſten moeten tot deſe werkſaemhepdt bequaem ſijn.

De ſekerhepdt van het eerſte lecht in Salomons wooꝛden / welk ons ſegge dat een levendige hond beter is als een dode Leeuw. En ook ſoo klaer in de bewuſthept van alle lebendige / datmen ſe ten minſte vooꝛ half dode ſoude moeten aenſien ; die het lebendige / en op ſijn zoorts gelijk werkende / niet uytnemender ſoude achten / als het dode of onwerkſamen. De ſekerhepdt van het gebolch lept in de nature der geeſten / welke niet alleen lebendige ſchepſelen ſijn / maer in leben en volmaekthepdt / alle andere ſchepſelen te boven gaen. Warom ook Gods wooꝛt de uytnementhepdt der geeſten boven het lighamelijke aenkapſende ſecht / hare paerden ſijn vlees en geen geeſt. Soo datmen deſe werkſaemhepdt der geeſten ontkennende / men niet alleen het leben dich ſijn der geeſten verlooghent / maer ſelfs deſelve minder dan de minſte lebendige / ja de dode gelijk ſtelt.

Bp deſe dzie ſal ik noch een vierde bp doen / en ſegge. Indien de ſelfſtandige geeſten niet bequaem ſijn om te kunnen werken op haer mede ſchepſelen. So wooꝛt'er in Gods wooꝛt van geen ſelfſtandige geeſten gewach gemaekt / om dat in Gods wooꝛt van geen geeſten / als dus werkende gewaecht en wooꝛt ; maer Gods wooꝛt maekt gewach van ſelfſtandige geeſten ; ergo ſoo moeten die geeſten tot deſe werkſaemhepdt bequaem ſijn. De ſekerhepdt van het eerſte lept in het getuygenis van Gods wooꝛt / belangende het ſijn der geeſten ; en de ſekerhepdt van het gebolch / in het getuygenis van het ſelve wooꝛt / aengaende de werkſaemheydt der

geesten. Dat Gods woort van selfstandige geesten gewag maekt/ heeft geen bewys van noden / om dat dit van H. E. H: stukt/ 7/ §4. en op andere plaetsen uytdrukkelijk wort toegestaen; het sal dan voornamelijk op het bewijs van het twede aenkomen. En dit warelijk heeft by na soo veel/ en immers soo een duydelijk bewijs als het eerste; om datter by na nergens van geesten gesproken wort / of haer werckzaemheyt wort soo duydelijk vastgestelt als haer sijn. Een plaets of drie sal voor alle genoech sijn. Hebr. 1/ 14. Woort van de Engelen gesecht / en sijnse niet alle gedienstige geesten die tot dienst uytgesonden worden om der genen wille die de Saligheyt be erven sullen. Dat den Apostel aldaer van selfstandige geesten spreekt is openbaer / om dat se uytdrukkelijk geesten genoemt worden / en ook / om dat se van die de Saligheydt be erven (dat sijn alle de uytverkoorne) onderscheyden worden. Ook spreekt den Apostel daer van alle de goede geesten/ en sijnse niet alle, soo veele alser ook sijn / gedienstige geesten. Dese geesten nu worden genoemt Engelen, of gesanten / en dan gedienstige, dat is haerdich en genegen om te dienen. Eyndelijk die tot dienst (van God) uytgesonden worden; en dat / om der genen wille die de Saligheydt be-erven sullen. Elk van dese drie uytdrukkinge sijn even krachtich / om de bequaemheydt deser geesten / om op de menschen / of haer mede schepsel te kunnen werken uytdrukkelijk vast te stellen: Want immers heeft men noyt gehoort noch in Goddelijke / noch Menschelijke schriften / dat voor een gesant imant anders verstaen wierde / als soo een / die bequaem was om dat te kunnen uytboeren waer toe hy geordonneert wierde. En nademael het tegen de natuer van alle het lebendige strijt / een genegtheyt te hebben / tot iets dat strydich is tegen desselfs natuer / soo behelst het een openbare onmogelijkheyt / dat in de Engelen een genegtheyt konde sijn om dienst te doen aen haer mede schepsel / indien het strydich was tegen haer natuer / dat se deselve soude kunnen dienst doen. En indien het ook een bewijs soude sijn van een bolslagen sotheyt / wanneer imant een ander uyt sond om jet uyt te boeren dat strydich was (tegen de natuer van den gesondenen / soo kan het dan immers onmogelijk met de Goddelijke wijsheyt/ niet geaccoorteert worden / dat hy selfstandige geesten / dadelijk uyt soude senden

om

om de uytverkoozen dienst te doen; indien het tegen desselfs natuer strydich was / de selve te kunnen dienst doen. En soo wozt dan in dese plaets soo seker vastgestelt / de bequaemheyt der geesten om op haer mede schepselen te kunnen werken / als in de selve versekert wozt / datter selfstandige geesten sijn.

De twede plaets is Matt: 25. Daer aldus gesprozken wozt / gaet gy vervloekte in het eeuwige vuer het welk den Duyvel en sijne Engelen bereyt is. Vooz desen Duyvel en sijn Engelen (sulje ons toestaen) en kunnen geen onredelijke schepselen verstaen wozden / om dat vooz de sulke het eeuwige vuer niet berey t en is. Immers soo weynich kan vooz desen Duyvel / eenigmens verstaen wozden; niet de uytverkoozne; want vooz die is de eeuwige heerlijkheyt; ook niet de verwozpene / want het sijn de verwozpene / en dat de eene soo seker als de andere / die hier onder den naem van verblokte voozkomen / en over welke dit vonnis van in dat vuer te gaen dat den Duyvel en sijn Engelen berey t is / wozt uytgesprozken; by gevolch dan / en kan vooz desen Duyvel en sijn Engelen niet anders als de bose geesten / (en dat alle de bose geesten) verstaen wozden. Het welkje ook op verscheyde plaetsen duydelijk toestaet. Dese geesten nu komen ons hier vooz onder die benaminch van den Duyvel en sijn Engelen. Dit nu / is wederom een openbare verlochenինch van alle Goddelijke en menschelijke schzijften / en ook van de gesonde reden / een Overste en sijne Gesanten te begryppen / sonder niet met een te begryppen dat dien Oversten bequaem is om te werken op die sijne Gesanten / en sonder dat die sijne Gesanten bequaem soude sijn om te werken op haer Oversten / en op die tot welkse gesonden wozden van haer Oversten. Behalven dat ook van desen Duyvel geseght wozt dat hy den mens verlept heeft / een men'chen moorder is, niet alleen in den beginne / maer van den beginne. Joan. 8. dat is van den beginne tot om toe; het welk alles hem niet konde wozden toegeschzeven indien hy volgens sijn natuer onbequaem was / om op den mens te kunnen werken. En warelijk indien het waragtig is dat de Engelen tot dese werksaemheyt bequaem sijn / soo moet het buyten alle tegenspzaek ook van de Duyvelen waer sijn; om dat-se beyde (haer wesen belangende) van eene natuer sijn.

Ja ick segge/ indien het strydich is tegen natuer van een geest te kunnen werken op een lighaem/ dat het dan onsen geest soo onmogelijk is te werken op ons lighaem/ als een anderen geest op een ander lighaem. 't Is waer/ gy secht dat het met onsen geest wat anders is als met een anderen geest; om dat onsen geest sijn eygen lighaem heeft. Maer indienje met aendacht overwogen hebt/ het gene van den meer aengetogene Autheur hier tegen is gebracht/ soo sulje sekerlijk moeten overreet sijn/ dat dese uytvlucht van geen kracht is. Want aldus redeneert dien schryver/ dat gelijk het een geschildert vuer onmogelyk is, het houd aen brand te steken, of het geschildert vuer met het houd vereenicht is of niet. En waerom? Om dat het tegen de natuer van een geschildert vuer strydich is, het houd te kunnen aensteken. En om dat de 't samen voeging van het houd met het geschildert vuer, de natuer van het geschildert vuer niet en verandert; alsoo (verbolcht hy) en verandert ook de vereeniging van een geest met een lighaem de natuere niet van een geest; soo dat, indien het tegen de natner van een geest strydich is, op een lighaem te kunnen werken, het sekerlijk een geest altijdt onmogelijk blyft, al was het ook dat een geest met een lighaem vereenicht mochte sijn; om dat de vereeniging van een geest met een lighaem, de natuere van een geest niet wech neemt. En om dit noch door een ander voorbeelt klaer te maken/ soo vrach ick u/ watje soud antwoorde/ indien imant met u in dispuyt sijnde (wel toestont dat het tegen de natuer van een lighaem strydig was te werken door verstant en wil) maer dat sulks echter van elk lighaem konde waer sijn/ wanneer deselve verenicht waren/ met een verstandige geest? Souje soo eene met mede lyden niet aensien; en by u selve vaststellen/ dat nademael het strydich is/ met de natuer van een lighaem door verstant en wil/ of op een verstandige geest te kunnen werken; dat sulks een lighaem altijd onmogelijk bleef/ of het met een geest verenicht was of niet; om dat de vereeniginch van een lighaem met een geest/ de natuer van het lighaem niet verandert/ elk schepsel sijn eygen natuer behondende/ welk het van den Schepper/ in sijn Scheppinge ontfangen heeft. Indienje nu dit als een vastgaende waerheydt soud willen hebben aengenomen/ soo kunje niet

na-

nalaten toe te staen / dat indien het strydich is met de natuer van een geest op een lighaem te werken / dat het dan een geest altijt onmogelijk blijft / of deselve met ons lighaem vereenicht is of niet / om dat de vereeninginch van deselve met ons lighaem / desselfs natuer niet verandert. Nademaelje nu dan ook soo openborstich toestaet / dat onsen geest bequaem is te werken op ons lighaem / soo moetje nu immers dit ook toestaen / dat het met de natuer van een geest seckerlijk over een komt op de lighaemen te kunnen werken.

Maer sechje mijn geest en kan niet direkt werken op het lighaem / noch op den geest van een ander. Dat is soo mijn Heer / maer immers weetje ook / dat het wat anders is / of iets niet magtich is om direkt op wat anders te werken / door een onmogelijkheyt in desselfs natuer; of door een onmogelijkheyt by eenich toeval. Een mens die siekt is / of opgesloten / die is warelijk niet bequaem / om over al direkt te kunnen werken / daer een mens die gesont en vry is / sulks soude kunnen doen; maer was ook imant soo onsinnich / om uyt de onbequaemheyt der kranke of opgeslotene / te besluyten / dat gesonde en vrye lighame niet bequaem waren om elders direkt te kunnen werken / daer een siecke of opgeslotene niet machtich was sulks te kunnen doen? Immers neen / hoe kan imant dan soo onsinnich sijn / om dat hy bevind dat sijn Ziel (welke God in sijn lighaem geplaest / en daer door het direkt werken op andere geesten en lighaemen gehindert heeft) niet machtich is / om direkt op andere geesten / en lighamen te kunnen werken; daer uyt te willen besluyten dat geesten die vry sijn van lighamen / sulks ook niet soude kunnen doen. Warelijk mijn Heer / indienje slechts de gesonde reden belieft plaets te geven / soo sulje over sulke al te onnosele uytvluchten seckerlijk moeten beschaemt sijn. En gy sult volgens het gene geseght is / noodwendich moeten toestaen / dat soo seker als Gods woort ondekt datter selfs standige geesten sijn / en soo seker als wy bevinden dat onsen geest machtich is om te werken op ons lighaem: Dat het immers soo seker is / dat alle de selfstandige geesten (Engelen en Duyvelen) van nature bequaem sijn op haer mede schepselen te kunnen werken.

Maer of dit jw ook al doorgaet / dat Engelen en Duyvelen machtich waren om op geesten en lighaamen te kunnen werken / soo is het evenwel in des Satans macht niet om den gelovigen te kunnen quaet doen / want lieve doch (segje) segt my eens wat weter den Duyvel af waer God sijn Volk heeft, en wat hy met hen doet H: stuk 17/ §9. Maer ik bid u myn Heer secht gy doch warom weet het den Duyvel niet? Want al sje jet ontkent dat meer dan hondert mael in Gods woort bevestight is / soo is het u plicht om te bewijsen / dat den Duyvel dit niet en weet. Seg dan warom weet den Duyvel dit niet? Of om dat sulks noch in Gods woort geopenbaert / noch by menschen bekent is? Of om dat het hem onmogelijk is / wegens een onmogelijkheyt van sijn natuer? Het eerste en kan de reden niet sijn; want immers heeft God den aert van sijn Volk bekent gemaekt / en sijn raet en voornemen ontrent haer overvloedich in sijn woort ondekt. Gelyk ook sijn kerk door de geheele Werelt bekent is. En indien dan den Duyvel bequaem is om op menschen te werken / soo kan hem ten minste soo wel als andere menschen dese wetenschap eygen sijn. Segje dan het twede / soo ondekje hier wederom / datje niet en gelooft / dat selfstandige geesten / het sy Engel of Duyvel / bequaem sijn om jets ontrent hare mede schepsel te kunnen doen: Want hoe kan het mogelijk sijn dat een Engel (die God niet belast iets te doen strydich tegen haer natuer) ontrent een gelovige iets soude kunnen uytrichten / indien het deselve onmogelijk was te weten waer de gelovige sijn. En bygevolch is al u toestaen van den dienst die de goede selfstandige geesten (of Engelen) ontrent de gelovige soude doen / een louter bedroch: Maer indienje dan in oprechtigheyt toestaet / dat de Engelen weten waer God sijn Volk heefe / soo moetje immers toestaen dat ook de Duyvelen volgens haer natuer dese wetenschap seker lijk kan eygen sijn.

Sech ook indien dese wetenschap den geesten niet eygen was / hoe het dan mogelijk konde sijn / dat de geesten van Wiljams lief hebbers het Schip hebben geweten (binnen welker boort gy secht die geesten geweest te hebben) waer hy mede na Engeland is overgevaren. Hoe weet u geest dan ook saensstonts Londen en Parijs / en menichte van andere Steden / Landen / en Volken te

te binden / daer u lighaem nopt is tegenwoordich geweest / en die gy nopt met u oogen hebt gesien / noch daer u de wech derwaerts nopt is aengewesen? Hoe weetje dan ook op elk moment wederom u eygen Stad / Straet / Huys / Kamer / ja uyt soo veel milpoenen van lighamen / u eygen lighaem te binden / een wonderlijk macht en wijshept voorwaer / nopt wasser rechtsinnich Theologant soo ongelukich (hoe veel macht en wijshept hy opt in Engel of Duyvel erkent heeft) van soo een uijtnemende macht en wijshept in eenigen geest te willen erkent hebben; gewisselijk dit gaet de macht en wijshept des Satans in de Egyptische Tovenaers / en in de verloeninge des Saligmakers vertoont / seer verre te boven; Om dat u geest dus doende een macht en wijshept oeffent / die een apsolupte selfs strijdt inslupt; want wat behelst duydelijker self strydt / als dat een geest met een voorbedacht verstant / elk moment soude weten tegenwoordich te sijn daer se wesen wil / al was het op duysende plaetse in weynich ogenbliken; daer se in middels niet weet waer de plaetsen sijn / noch ook de wech om daer te kunnen komen. Indienje dan myn Heer / soo een alles te boven gaende wetenschap in u eygen geest wildet erkent hebben / soo moetje immers ten volle overtuycht sijn / dat het weten waer God sijn Volk heeft den Duyvelen seer wel kan bekent wesen / om dat die wetenschap veel minder is als die gy u hebt ingebeelt in u eygen geest te syn.

Uyt dit selfde beginsel kunje nu ook op een overtuygende wijse gewaer worden / dat het niet anders als een ongerymt voorwentsel is / dat door den Duyvelen soo een bequaemhept toe te schrijven / die de bequaemhept der Engelen niet te boven gaet / en die veel minder is als die wy soo aenstonts (uyt u eygen gronden) in uwen geest aen tekende; God van sijn eere soude beroost worden: Om dat de een en de ander niets doet als in afhanginch van God / en dat niet boven de bequaemhept die God haer selfs heeft mede gedeelt. Gelijk wy ook de een en de andere niet toe schryven als hun in Gods woort duydelijk wort toe ge-eygent.

Indienje secht dat dit Gods eer benadeelt / dat hy den Satan soo een ramsaligen booswicht / sulke groote dingen als heim worden toe ge-eygent soude toelaten / en dat hy sijn Volk van hem

soo

soude laten gequelt worden; soo antwoorden wy / dat u dat gesech van God niet geleert is / en dat u conscientie niet anders als overtuygende bewust kan syn / datje voor soo een uytvlucht / in Gods woort niet een letter bewijs hebt. En wy vragen u / ofje dan ook met en merkt / datje dus spreekende seekerlyk u selven beschaemt maekt? Want immers sulje ons toestaen dat God syn raet en Volk / in syn woort ondekt aen de kinderen van den Satan; en dat hy haer toelaet om syn Volk op de gruwelykste wijse te mishandelen / en de grootste en wonderlykste dingen te doen. Wat heeft hy het godloos Jodendom / het afgodisch Heydendom / en het Antichristus Pausdom niet al toegelaten; immers heeft dit geen over een komste met het geval van Job / van de Egyptische Tovenaers / by de versoekinge des Heylands / noch by het besitten van het eene of het andere mens. Ik bidde u laet u hert voor God antwoorde / of ook door alle dese groote en bose uytvoeringe der godloose / Gods eere benadeelt wort? Ik weet u conscientie sal moeten segge dat sy verre / en gy sult ons toestaen / dat den Almachtigen door die wech syn eere weet groot te maken. Sech dan ook / wat reden gy voor God sult inbrengen / om voor syn gesicht staende te houden / dat syn eere vermindert wort / wanneer hy dese of diergelyke dingen soude toelaten aen de Vader (den Satan) daer hy sulke uytnemende dingen toelaet aen de kinderen? Gewisselyk gy sult moeten toestaen / dat God door alles wat den Satan wort toegeschreven / syn eere soo seker weet uyt te werken / als hy syn eere uytwerkt door het gene hy de godloose toelaet. Ja gelyk ons selfs de gesonde reden leert / dat hoe imant groter booswicht en boosheyt weet te overwinnen / en ten besten te doen uytvallen, hoe meer de eere van soo eene vergroot wert: Soo leert die selfde reden dan ook dat Gods eere soo veel te heerlyker uytblinkt / wanneer hy den Satan overwint en syn bedryf ten besten weet te doen uytvallen; als den Satan Machtiger en boser is als de godelosen. En soo hoop ik dan datje noyt meer / noch de gesonde reden / noch u eygen conscientie / soo sult overdwersen / van oyt meer te denken / hoe veel min te schryven / dat de eer Gods sonde worden benadeelt / door het uytvoeren van die dingen / welke in Gods woort den Satan worden toegeschreven.

Uyt

Uyt alle het gene nu tot dus verre geſecht is / is het ſoo uyt Gods woort / als uyt de geſonde reden / gelyk ook uyt u eygen gronde of toeſtemminge / openbaer / 1. datter behalven de Zielen der menſchen / noch andere ſelfſtandige Geeſten / Engelen en Duyvelen ſyn. 2/ dat die Duyvelen in de Hel niet kunnen beſloten ſyn. 3/ dat het met de natuer der geeſten over een komt op haer mede ſchepſelen / ſoo wel geeſten als lighamen te kunnen werken. 4/ dat de geeſten / ſoo wel Duyvelen als Engelen / kunnen weten / en warelyk weten / waer God ſyn Volk heeft. 5/ dat de Duyvelen immers ſoo bequaem ſyn om de gelovige te quellen / en andere grote dingen uyt te richten. Als de Engelen bequaem ſyn om de gelovige te dienen / en andere grote dingen te doen. En eyndelyk 6/ dat Gods eere / door den Satan toe te laten alles wat Gods woort hun toeſchryft / niet alleen niet vermindert / maer ter kontrarie grotelyks vermeerdert wort. En ik houde wy ten volle verſekert / dat indienje u eygen beginſels niet verloochent / noch u eygen belydenis in trekt / noch u eygen Conſcientie op de mont klopt: En maer als een redelyk Man belieft te handelen / datje ons dit alles ſult moeten toeſtaen.

Nu bidde ik myn Heer / datje eens in de aflegginch van alle voorooordeel u ſelve eens roept voor het reghtveerdich en vreeſelyk oordeel van den grooten God en Saligmaker Jeſu. Of verbeelt u datje hem met een ſtemme vol van Majeſteyt u hoort toeroepen / Bekker / Bekker / komt ten oordeel / Bekker geeft reſchap van u bedryf; wie heeft u laſt gegeven om het gantſen Chriſten Volk voor betovert uyt te maken / om datſe van de Duyvelen geloven / dat ſoo overvloedich in myn woort van deſelve geſecht wort? Waer heb ik geſecht dat de Duyvelen aenſtonts na haer eerſte afval in de Hel beſloten ſyn? Waer heb ik geſecht dat de geeſten niet bequaem ſyn om te kunnen werken op haer mede ſchepſelen? Datſe niet weten waer ik myn Volk heb? En wat ik voor hebbe ontrent deſelve? Waer heb ik geſecht dat ik den Satan niet toelaet myn Volk te quellen? Waer heb ik u geſecht dat ik den Satan niet toelaet myn Volk te quellen? Waer heb ik u geſecht / dat myn eere door het gene den Satan wort toegelaten wort benadeelt? Waer ik u geſegt dat het gene Gen 3 ge-

seyt woyt. Noch op de Slang/noch op den Duyvel kan woyden toe gepast? Waer heb ik u gesegt dat de Engelen die haer beginsel niet bewaert hebbe de verspieders syn geweest? Dat Jacobs woystellinch maer een dyoom/ en Jobs beschuldiger maer een mens is geweest? Wie heeft u gesecht dat de besetene maer dolle menschen syn geweest/ en dat myn woyt die besetene noemende/ alleen spreekt na de opinie dwalende menichte? En dat de verloekinge van myn soon/ maer een enkele verbeeldinge is geweest? En dat myn Soon door een simpele verbeeldinch soo bevreest soude syn gewoyden/ daer gy arme aart woyrm den Duyvel doyft uyttarten? Ik segge Bekker Bekker geeft reikenschap. Waerlijk myn Heer ik ben verseckert datje niet een eenich woyt tot uwe verantwoyrdinge sult weten in te bryngen; en my belangende/ ik wenste niet om soo veel Werelden alser bladeren in u Boek syn. Dat ik alle dese dingen soude moeten verantwoyrden; daerom overwech doch in ernst al dit geseyde/ of het den Almachtigen behaegden/ u/ uwe seer groote missslagen te doen sien; op datje over allen dese in boetveerdige schaemte voor den Heere mocht nederleggen/ en u van alles in oprechtieheyt bekeeren; op dat alsoo/ die gy ontsticht/ bedroeft/ ge-ergert/ en in valse gevoelens gestyft hebt/ wederom mogen opgebout/ getroost; en over haer valse inbeeldinge beschaemt woyden; en dat gy alsoo als een getrouw dienaer Chysti/ die het in waerheyt te doen sal hebben geweest/ om menschen te bekeeren van de duysterniſſe tot het licht en dan de macht des Satans tot God; voor uwen Rechter sult mogen verschyjnen: Het welk voor u bid/ een die sich wenst te verblyven/ over uwe oprechte boetveerdicheyt/ en dan ook/ over uwen tydelijken en eeuwigen welstant.

EYNDE.